

ALEXANDER HARKAVETS – 70

Y. Kochubey

PhD (Philology), Senior Fellow

A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies, NAS of Ukraine

4, Hrushevskoho Str., Kyiv, 01001, Ukraine

yurkokochubey@gmail.com

Alexander Harkavets is a well known turkologist, specialist in the less known Turkik languages which do not exist nowadays (Qypchaq) or are spoken by a limited number of people (Urums). Besides he made an important contribution to the studies of the Kazakh and other languages of the Central Asia. After the proclamation of Ukraine's independence he was among the first who started participating in endeavors to revive the education system of Crimean Tatars which was destroyed after the Stalinist deportation of the Crimean Tatar population from their native land.

In 1970 he graduated from the Kharkiv University, post-graduate studies continued in the Institute of linguistics of the USSR, Academy of Sciences in Moscow where he obtained Candidate and Doctor's degrees in Turcology. In Kazakhstan he founded the Eurasian Studies Center "Desht-i Qypchaq" and prepared a pioneer publication of voluminous collections of sources and dictionaries of the Urum and the Armeno-Qypchaq languages.

Alexander Harkavets actively participated in social and cultural life of the Kazakh Republic, especially among the Ukrainian diaspora in that country. He was praised and received different decorations in Kazakhstan, Ukraine and Turkey.

Keywords: Ukrainian Orientalistics, Kazakhstani Orientalistics, Qypchaq Studies, Urum Studies, Crimea Tatar linguistics

ОЛЕКСАНДР МИКОЛАЙОВИЧ ГАРКАВЕЦЬ – 70

Виповнюється 70 років від дня народження визначного вченого-тюрколога Олександра Миколайовича Гаркавця, який зробив вагомий внесок в українське і казахстанське сходознавство, розвиваючи важливі, але малодосліджені напрямки, такі як кипчакознавство та урумистика.

Він народився 19.10.1947 р. в смт Світлий Луч Старобешівського р-ну Донецької обл. Освіту одержав: 1965–1970 – філологічний ф-т Харківського державного університету; 1972–1975 – аспірант Інституту сходознавства АН СРСР та Інституту мовознавства АН УРСР. У 1975 році захистив в ІС АН СРСР кандидатську дисертацію "Конвергентная эволюция армяно-кыпчакского языка в условиях субординативного двуязычия его носителей в г. Каменце-Подольском XVI–XVII вв.". 1975–1988 – м. н. с., с. н. с. Інституту мовознавства АН УРСР і одночасно викладав у Київському університеті (1978–1981, 1984–1985). 1987 р. в Інституті мовознавства АН СРСР захистив дисертацію на вчений ступінь доктора філологічних наук "О структурном развитии тюркских языков в иноязычном окружении (на материалах урумского и армяно-кыпчакского языков)". У 1988–1989 рр. на замовлення Міністерства УРСР підготував 4 навчальні посібники з кримськотатарської мови та, разом з Ш. А. Асановим та С. М. Усеїновим, кримськотатарсько-російський словник, чим було покладено початок відродженню кримськотатарського мовознавства на рідній землі.

З 1988 р. живе і працює в Казахстані: 1988–1992 був зав. відділом російської мови і соціолінгвістики (взаємодія мов), докладав зусиль до розвитку казахського мовознавства, брав активну участь у громадському житті української діаспори, депутат Верховної Ради 13 скликання Республіки Казахстан (1994–1995). З 2000 р.

директор заснованого ним Центру євразійських досліджень “Дешт-і Кипчак”, у якому веде плідну дослідницьку роботу в галузі кипчакознавства та урумистики. З 2001 р. – головний н. с. Казахської державної юридичної академії, Інституту історії та етнології НАН РК та Міжнародного центру кипчакознавства при Казах. держ. юридичній академії, перетвореного у 2003 р. в Міжнародний інститут кипчакознавства Казахського гуманітарно-юридичного університету.

Основні праці: Конвергенция армяно-кыпчакского языка к славянским в XVI–XVII вв. – Киев: НД, 1975; Кыпчакские языки: куманский и армяно-кыпчакский. – Алма-Ата: Наука, 1987; Тюркские языки на Украине. – Киев: НД, 1988; Вірмено-кипчацькі рукописи в Україні, Вірменії, Росії: Каталог. – К.: Українознавство, 1993; Уруми Надазов’я. Історія, мова, казки, пісні, загадки, прислів’я, приказки, писемні пам’ятки. – Алмати: УКЦ, 1999; Урумський словник. – Алмати: Баур, 2000. Капітальною працею є його публікація в трьох томах “Кипчацька письмова спадщина” (всього більше 3000 стор.): Кыпчакское письменное наследие. Том I. Каталог и тексты памятников армянским письмом. – Алматы: Дешт-и Кыпчак, 2002; Том II. Памятники духовной культуры караимов, куманов-половцев и армяно-кыпчак. – Алматы: Баур, 2007, а останній (третій) том – це великий “Кипчацький словник” (1802 с.).

Також підготував і видав збірки джерел “История Казахстана в произведениях античных авторов”, “Великая Степь в произведениях античных и византийских авторов”. Разом з Е. Хуршудяном у 2001 р. видав історичну пам’ятку “Armenian-Qurchaq Psalter written by Deacon Lussig from Lviv / Армяно-кыпчакская Псалтырь. Написана диаконом Лусигом из Львова, 1575/1580 гг.”, у 2003 р. уклав (разом з Г. Сапаргалієвим) “Торе битиги: Армяно-кыпчакский судебник”, обидві публікації видані в Алмати, та ін.

Його праця знайшла заслужене визнання. Він – відмінник освіти УРСР (1988), заслужений журналіст України (1997), нагороджений медаллю А. С. Макаренка (1989), Почесним знаком Турецького лінгвістичного товариства. Є лауреатом Президентської премії миру і духовної злагоди (1997, Республіка Казахстан), вищої незалежної премії “Платиновий Тарлан” (2003) в номінації “Освіта”.

Ю. М. Кочубей